

СТАТТІ

УДК 904:[636.1.088:2-137-537:314.15(=1:37-44)]:001.891(477.83-22)"20"
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ars.2022.26.5007>

КУЛЬТОВИЙ ДЕПОЗИТ РИМСЬКОГО ЧАСУ З ОКОЛИЦЬ СЕЛА РИХТИЧІ В ПЕРЕДГІР'І КАРПАТ

Ярослав ОНИЩУК

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра археології та історії стародавніх цивілізацій,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: onyshchuk@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4079-5202*

У 2020 р. в лісі між селами Рихтичі та Хатки Дрогобицького району Львівської області було виявлено комплекс знахідок декоративних елементів кінського спорядження для верхової їзди. До його складу входили: дископодібна трьохкомпонентна фалера, дві (одна фрагментована) ажурні пластинчасті накладки, рамка-арматура квадратної форми з фігурними тризубцевими виступами у кутах, дві краплеподібні двокомпонентні накладки та уламок квадратної пряжки з фрагментом язичка, які використовували для оздоблення переднього ремня сідла. На підставі порівняння з низкою аналогій з території Центральної та Північної Європи встановлено, що депозит є вотивним приношенням богам і був залишений певною групою варварського населення на шляху своєї міграції через Карпати в Західне Побужжя. Ця людність прийшла на землі сучасної Західної України з Середньодунайського регіону в другій половині II ст. н. е. під час або після завершення Маркоманських війн. Епонімною пам'яткою цього населення може бути могильник Карів-1 на р. Солокія (басейн Західного Бугу), де виявлено більше десятка кремаційних поховань із багатим супровідним матеріалом. Людність "карівської групи" зникла у фазі міграції готських племен в Північне Причорномор'я в III ст. н. е., розчинившись у поліетнічному суспільстві держави короля Германаріха.

Ключові слова: римський час, міграції, Маркоманські війни, вірування, вотивне жертвоприношення, культурні впливи, карівська група, Рихтичі.

За останнє десятиліття археологія римського часу західного регіону України збагатилася численними знахідками, які дають можливість під новим кутом зору розглянути низку етнокультурних процесів, що тут відбувалися. Виходячи з результатів досліджень, можемо припустити, що взаємовідносини варварського населення цих земель із провінційно-римським світом у першій половині I тис. н. е. за інтенсивністю мало чим відрізнялися від подій, які відбувалися на території Центральної Європи. На нашу думку, це було пов'язано з проляганням через землі Західного Побужжя і Верхнього Подністер'я давніх міграційних шляхів із південної Балтики в Північне Причорномор'я, та з Нижнього і Середнього Подунав'я в зворотньому напрямку. Їхня активність була особливо помітною в періоди політичної кризи та протистоянь Римської імперії з варварами (Сарматські, Маркоманські, Скіфські (Готські) війни, гунська навала тощо), що призводило до переміщення великих груп різноетнічної людності на нові землі.

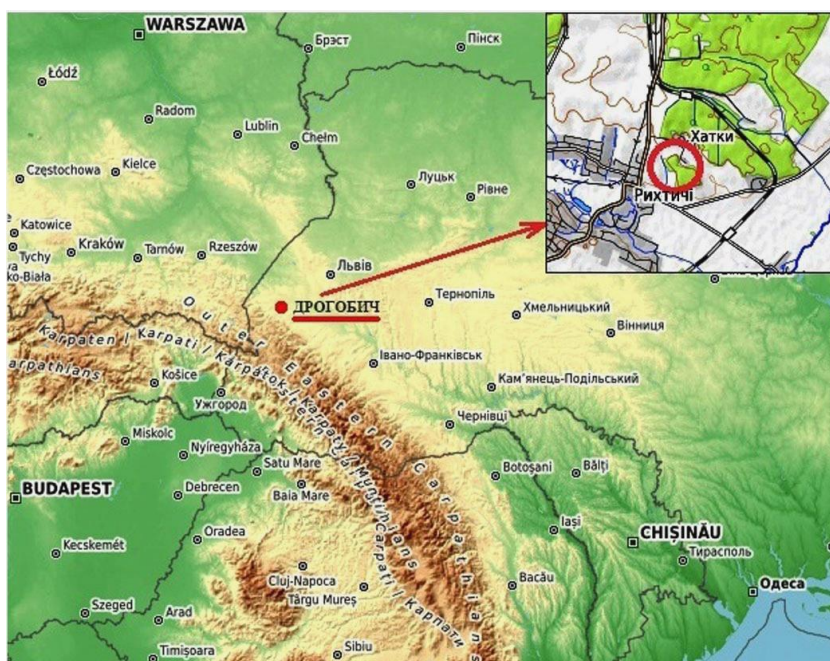

Рис. 1. Місце знахідки декоративних елементів кінської зброї біля с. Рихтичі (топооснова з інтернет-ресурсу <https://mistaua.com>).

Свідченням однієї з міграцій ранньоримського часу з території Середнього Подунав'я у Верхнє Подністер'я стала знахідка депозиту предметів кінської зброї для верхової їзди біля села Рихтичі

Рис. 2. Рихтичі: А – сліди засипаної ями на місці знахідки матеріалів; Б – розвітковий шурф із позначенням місця ями-перекопу.

Дрогобицького району Львівської області. Речі виявив житель м. Дрогобича Олександр Фомін у 2020 р. в лісі між селами Рихтичі та Хатки (рис. 1) і передав на зберігання у фонди Археологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка. Їхній аналіз дає змогу припустити, що вони належали до комплексу прикрас кінського спорядження для верхової їзди, зокрема їх використовували для оздоблення нагрудного ремня сідла.

У квітні 2021 р. місце знахідки обстежили науковці ЛНУ імені Івана Франка¹. Встановлено, що речі були віднайдені на залісненій терасоподібній вершині пагорба, висотою 305 м над рівнем моря. На цьому місці візуально спостерігалися сліди засипаної ями аморфної форми (рис. 2, А).

З метою встановлення характеру пам'ятки, на вказаній ділянці було закладено розвіткову траншею, розмірами 8×2 м (рис. 2, Б). Стратиграфічні спостереження в цьому місці засвідчили повну відсутність культурного

¹ До складу експедиції входили працівники кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки (Ярослав Онищук), Археологічного музею (Ярослав Погоральський) та студенти історичного факультету (Денис Слюсар, Віталій Вдовиченко, Маркіян Колтак) ЛНУ імені Івана Франка.

Рис. 3. Рихтичі. Знахідки елементів кінської зброї.

шару: під прошарком опалого листя залягав пласт лесового суглинку без будь-яких вкраплень антропогенного характеру. На глибині 0,5 м від сучасної поверхні простежено дно ями, у якій мали б бути знайдені артефакти. За словами О. Фоміна, вони лежали одним скупченням на

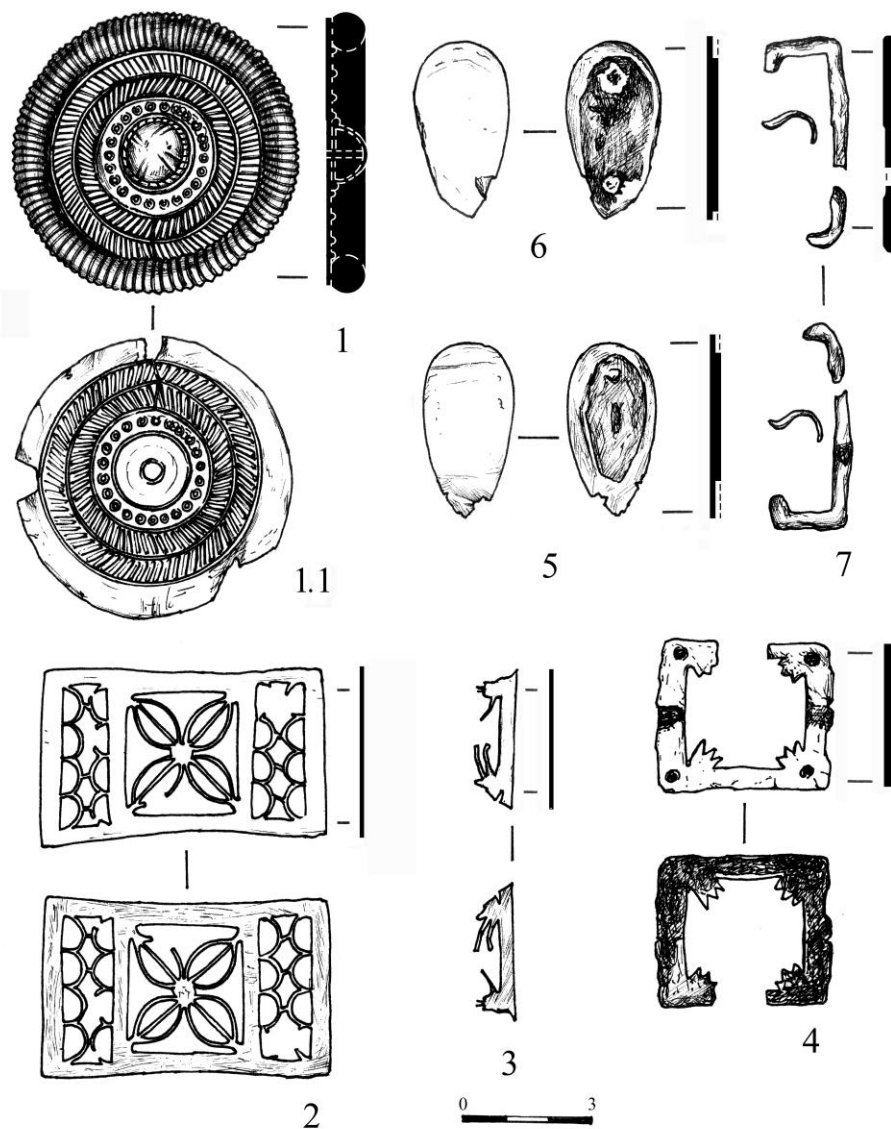

Рис. 4. Рихтичі. Знахідки елементів кінської збруї.

глибині 0,4–0,5 м від сучасної поверхні. Жодних інших предметів у розвідковій траншеї виявити не вдалося.

До комплексу знахідок з околиць Рихтич належали: дископодібна трьохкомпонентна прикраса – фалера; ціла, а також фрагмент меншої за

розміром, ажурні пластинчасті накладки; рамка-арматура квадратної форми з фігурними тризубцевими виступами в кутах; дві краплеподібні двокомпонентні накладки; уламок квадратної пряжки з фрагментом язичка (рис. 3; 4). Предмети виготовлені зі срібла, міді та олов'яної бронзи² (табл. 1).

Таблиця 1

Результати елементного аналізу матеріалів із Рихтич

Назва знахідки	Ag (%)	Cu (%)	Sn (%)
Фалера (лицьова/тильна сторони)	98,3/98,4	1,7–4,1/1,5	0
Кільце (арматура) фалери	0	99,9	0
З'єднаний елемент фалери (цвяшок)	97,8/0	2,7/93,3	6,7
Ажурна накладка (лицьова/тильна сторони)	95,5/ 17,1	1,9/4,2	0/78,7
Фрагмент ажурної накладки (лицьова/тильна сторони)	93,7/43,7	1,8/2,43	0/49,9
Рамка-арматура (лицьова/тильна сторони)	2,24/0	13,9/50,9	71,5/36,5
Краплеподібні накладки (лицьова пластина/тильна основа)	96,2/0,4	3,8/98,3	0/1,3
Фрагмент пряжки	0	51,6	33,4

Найважливішим елементом у комплексі знахідок є масивна дископодібна фалера. Її загальна величина становить 7 см (рис. 3, 1; 4, 1). Предмет складається з трьох частин. Основу прикраси становить срібна кругла бляха, діаметром 6,5 см і товщиною 0,08 см, виготовлена за допомогою преса з тонко розкатої срібної пластинки³ (рис. 3, 1.1; 4, 1.1). Її поверхня розділена концентричними колами на 5 полів, з яких внутрішнє і зовнішнє – неорнаментовані. Три інші – прикрашені рядом кілець-розеток, діаметром 2 мм з крапкою посередині та двома рядами коротких рисок, нахилених у різні сторони. Треба зауважити, що під час

² Автор дякує завідувачу лабораторії фізики і технології наноструктур кафедри фізики твердого тіла ЛНУ імені Івана Франка Роману Серкізу за проведені фізико-хімічні дослідження матеріалів із Рихтич.

³ У складі хімічних елементів срібних виробів присутня частка міді в межах 1,7–4,1 %, що може бути домішкою природного походження [Білецький, Омельченко, Горванко, 2016, с. 337].

нанесення розеток майстер, ймовірно, допустився неточностей у розрахунку відстаней між ними, що в деяких випадках призвело до накладення кілець одного на інше. Усі орнаменти – об’ємні, витиснуті назовні.

Краї бляхи прикриті масивним кільцем D-подібної форми у поперечному перерізі, товщиною 0,7 см, виготовленим із товстого мідного дроту, й обтягнутим тонкою срібною фольгою (рис. 3, 1.2). З лицьової сторони воно прикрашене гофроподібним орнаментом у вигляді ряду численних поперечних валиків (рис. 3, 1; 4, 1). Для закріплення кільця на твердій основі на краю бляхи присутні три виїмки (рис. 3, 1.1; 4, 1.1).

У центрі прикраси розташований з’єднувальний елемент у вигляді цвяшка з мідно-олов’яного сплаву. Його опукла голівка обтягнута срібною фольгою та прикрашена хрестоподібним орнаментом у центрі, по краях – накладним кільцем, товщиною 1 мм у поперечному перерізі, з косими заглибленими лініями. Діаметр деталі – 1,5 см, висота – 0,6 см, стержень, товщиною 0,3 см, не зберігся (рис. 3, 1.3). За його допомогою фалера фіксувалася на твердій шкіряній основі.

Точні аналогії до описаної фалери поки що невідомі, однак із найближчих до України територій подібні знахідки походять з кургану 16 сарматського могильника в станиці Казанській на Кубані [Sharov, 2017, fig. 4, 7, 5] (рис. 5, 5, 6). Можемо припустити, що предмет відігравав основну роль у декорації нагрудного сидельного ремня, оздоблюючи його центральну частину.

Ажурна пластинчаста накладка має прямокутну форму і виготовлена з дуже тонкої срібної фольги, товщиною 0,06 см. Її загальна величина становить 6,7×4,2 см. Прикраса розділена на три частини: середня має форму, близьку до квадрата, розмірами 4×3,4 см, дві бічні – прямокутні, величиною 4,2×2 см. Центральна частина виконана у формі чотирипелюсткової квітки з поздовжньо розділеними пелюстками. Бічні поля прикрашені рядами вирізаних півовалів і ромбів (рис. 3, 2; 4, 2). Лицьова поверхня знахідки гладка, тильна – із залишками олова, яким вона була припаяна до жорсткої основи (табл. 1).

Аналогічні матеріали відомі серед знахідок зі скупчення 190/142 (SARK) болотного депозиту Іллеруп Адаль (Illerup Ådal) у Данії [Carnap-Bornheim, Illkær, 1996, Bd. 7, Taf. 231] (рис. 5, 11, 12), багатого захоронення 22 у Віташевіцах (Witaszewice) у Центральній Польщі [Tyszler, 2019, s. 42, рис. 5, 2]; частково подібні – з могильника в станиці Казанській (курган 16) на Кубані [Sharov, 2017, p. 358, fig. 3] (рис. 5, 9,

Рис. 5. Аналогії до матеріалів із Рихтич: 1 – металеві елементи кінської вуздечки з поводами типу Vimose з Мюдрінг (за Friesinger, Tuzar, Pollak, 2000–2001. Taf. 5); 2–4 – фіксатори віжок та фрагмент рамки-арматури від ланцюгових поводів типу Vimose з Борінки (за Bazovský, Majerová, Száboová, Arendt, 2020, Abb. 4); 5–10 – знахідки з поховання 16 могильника в станиці Казанській (за Sharov, 2017, fig. 3–4); 11–14 – матеріали зі скупчення 190/142 (SARK) болотного депозиту Іллеруп Адаль (за Carnap-Bornheim, Illkér, 1996, Taf. 231, 233).

10). Поля з півовальними і ромбічними вирізами – аналогічні до частини ажурної пластинки з об'єкту 15/2008 елітного германського могильника Зогор (Zohor) у Словаччині, який датують кінцем II – початком III ст. н. е. [Elschek, Rajtar, Varsik, 2011, s. 141–142, obr. 11, 2].

У комплексі знахідок із Рихтич присутній фрагмент ще однієї подібної накладки зі срібної фольги. Від неї збереглася лише частинка обрамлення, довжиною 4 см, із залишками квіткових пелюсток у двох кутах (рис. 3, 3; 4, 3). Аналогії до такого типу декоративних елементів відомі в комплексах кінської упряжі для верхової їзди з Мюдрінг (Mödring) в Австрії [Friesinger, Tuzar, Pollak, 2000–2001, s. 265, Abb. 11] (рис. 5, 1) і Борінки (Borinka) в Словаччині [Bazovský, Majerová, Szábóová, Arendt, 2020, s. 253, 256, Abb. 4, 1–2) (рис. 5, 2, 3), де вони прикрашали фіксатори ремінних віжок на закінченнях ланцюгових поводів типу Vimose.

Квадратна рамка має пошкодження на одній зі сторін. Вона виготовлена зі сплаву міді та олова. У кутах є чотири виступи у вигляді тризубців (рис. 3, 4; 4, 4). Величина знахідки становить 4×3,4 см, ширина сторін – 0,6–0,7 см, товщина – 0,2 см. На поверхні наявні чотири наскрізні отвори, діаметром 2 мм, за допомогою яких вона кріпилася на шкіряній підоснові. Очевидно, що такі предмети використовували як арматуру для фіксації вищеописаних ажурних накладок із зображенням чотирипелюсткових квіток. На це, зокрема, вказують як тотожні розміри, так і залишки олов'яного припою на одній зі сторін рамки. Фрагмент подібної арматури походить із комплексу знахідок кінської зброї з Борінки в Словаччині [Bazovský, Majerová, Szábóová, Arendt, 2020, s. 254–255, Abb. 4, 5] (рис. 5, 4).

Прикраси краплеподібної форми складаються з двох частин: частково збережених мідних пластинок, які відігравали роль арматури і накладок зі срібної фольги (рис. 3, 5, 6; 4, 5, 6). Останні прикріплені за допомогою олов'яного припою. Величина знахідок становить: мідні платівки збереглися в розмірах 3,4×1,8 см, срібні елементи – 4×2,2 см. На перших присутні по два круглі отвори, діаметром 3 мм, за допомогою яких деталь з'єднували з основою. Подібні знахідки відомі як з германського священного озера Illerup Ådal [Carnap-Bornheim, Illkær, 1996, Taf. 233, ABE–ABLF] (рис. 5, 13, 14), так і могильника в станиці Казанській [Sharov, 2017, fig. 4, 7, 5] (рис. 5, 7, 8).

Фрагмент бронзової пряжки малоінформативний для її реконструкції. Вона – рамочного типу, видовжено-прямокутної форми і виготовлена ливарним способом зі сплаву міді та олова. Одна з довгих сторін корпусу в центральній частині має потоншення для фіксації язичка (рис. 3, 7; 4, 7). Оскільки величина найбільшого фрагмента становить 3,0×1,9 см (товщина рамки – 0,3–0,4 см), то приблизні розміри пряжки були – 5×2 см. Як і вищеописані предмети, знахідка також могла входити

до складу комплексу кінської зброї та використовувалася для з'єднання шкіряних ременів вуздечки.

Як вже було зазначено, проведені на місці знахідки розвідкові дослідження не виявили ані слідів культурного шару, ані ознак поховальної пам'ятки. Хоча всі речі лежали одним скупченням у невеличкій ямці, їхня мала кількість ставить під сумнів скарбове походження депозиту. Натомість присутність у комплексі лише частини декоративних елементів кінського спорядження, а також навмисне пошкодження більшості з них, може свідчити про культовий характер об'єкту. Припускаємо, що вони могли бути закопані з жертвовою ціллю для умилювання богів. Подібні речові вотиви відомі не тільки на півночі Європи, де представлені у священних болотних комплексах Іллеруп (Illerup Ådal), Торсберг (Thorsberg Moor), Нидам (Nydam Mose) та інших, але й у центральних її регіонах. Зокрема, пожертви у вигляді окремих предметів кінського верхового спорядження виявлені у місцевостях Камєньчик (Kamieńczyk) у Східній Польщі [Wilbers-Rost, 1994, s. 189], Борінка (Borinka) у Південно-Західній Словаччині [Bazovský, Majerová, Száboová, Arendt, 2020], Мюдрінг (Mödring) [Friesinger, Tuzar, Pollak, 2000–2001], Букліген Вельт/Східна Штирія (Buckligen Welt/Oststeiermark) [Guštin, 2019, s. 488, Abb. 1] у Нижній Австрії. Наприклад, майже повністю збережена вуздечка з ланцюговими поводками типу Vimose з Камєньчика (Мазовецьке воєводство) була знайдена в р. Західний Буг і на думку Бартоша Контного могла туди потрапити в результаті ритуальних дій [Kontny, 2019, s. 87–88]. Предмети з Борінки (Малацький округ) виявлені в гірській місцевості на пологому схилі високого пагорба. До складу комплексу входила вуздечка з поводками Vimose та окремі деталі кінської верхової упряжі з елементами оздоблювальної гарнітури [Bazovský, Majerová, Száboová, Arendt, 2020]. Автори статті вважають, що вони були закопані в ритуальних цілях на давньому шляху і можуть бути синхронними з римською станцією періоду Маркоманських війн (166–180 pp.) у м. Ступава [Bazovský, Majerová, Száboová, Arendt, 2020, s. 262]. Добре збережені кінські вуздечки з Мюдрінг і Букліген Вельт/Східна Штирія заховали з цією ж метою в щілинах скель [Guštin, 2019, s. 489, 492]. Відповідно до цього, знахідка зі с. Рихтичі може бути аналогічним вотивним покладенням богам, зробленим мігрантами з Подунав'я на шляху своєї подорожі.

Отже, знайдені в околицях с. Рихтичі матеріали представляють прийшлу групу людей, умовно названу карівською [Онищук, 2022б, с. 69]. Її епонімною пам'яткою є могильник Карів-1 у Західному Побужжі. У результаті розкопок там виявлено 12 кремаційних поховань з

Рис. 6. Гіпотетична реконструкція подій, пов'язаних із виникненням могильника Карів-1.

останками 13 осіб: 7 чоловічих, 5 жіночих і одне дитяче підліткового віку [Онищук, 2022б, с. 67]. Знайдені предмети поховального інвентарю (бронзовий і скляний посуд, кераміка типу “Terra sigillata”, фрагменти римських амфор, золоті прикраси тощо) засвідчують елітарний характер пам'ятки. Використаний у похованні 2 в якості урни бронзовий казан з атташами у вигляді чоловічих погрудь із зачісками типу “nodus suebicus” (“свебський вузол”) засвідчує не тільки високий соціальний статус похованої в ньому людини, а й етнічну належність до германських племен свебського походження. Найбільш відомі з них (маркомани, квади, бури) у цей час проживали на Паннонському лімесі [Onyshchuk, 2019, s. 368–369, 372]. Одночасно в поховальній обрядовості карівського могильника засвідчено ознаки полікультурності населення, яке його залишило. Вони простежені в різних способах облаштування могил, ритуальних діях, пов'язаних із процесом покладення останків, а також у складі й характері супровідного інвентарю [Онищук, 2022а, с. 151–152; 2022б, с. 79–81].

Нова група людності прийшла на терени Західної України з районів Середнього Подунав'я в другій половині II ст. н. е. у час або відразу після завершення Маркоманських війн [Онишук, 2022б, с. 79–81]. Підстав для того, щоб покинути неспокійні райони Середнього Подунав'я для бурів, маркоманів, квадів та їхніх союзників (пшеворців-лугіїв, вандалів, західних балтів, сарматів-язигів та ін.) після поразки в Маркоманських війнах, було предостатньо. Римський автор грецького походження Діон Кассій писав, що в 179–180 рр. римляни розмістили на землях маркоманів і квадів двадцятитисячний військовий гарнізон з укріпленнями і не дозволяли займатися ані тваринництвом, ані обробляти землю. Не бажаючи надалі терпіти важке становище, квади вирішили усім народом залишити свою країну і переміститися в землі семнонів. “Антонін [імператор Марк Аврелій Антонін. – *Я. О.*], передбачивши їхній намір, перекрив дороги і перешкодив цьому...” [Cass. Dio, Hist. Rom. LXXI. 20, с. 181]. Зазначений факт підтверджує спроби прилімесних племен переселитися в глибину варварських територій, де римляни не мали свого політичного впливу. Серед таких могли бути й землі Східного Прикарпаття та Західного Побужжя, заселені в цей час носіями пшеворської культури (рис. 6). Окрім пам'яток у Карові та Рихтичах, на сьогодні в цьому регіоні вже відомо близько десятка місцезнаходжень матеріалів типу Карова (Тоболів, Жовква, Речичани, Стінка (?), Словіта та інші), представлених як похованнями, так і випадковими речовими знахідками [Onyshchuk 2022, s. 84–89, fig. 1].

Наразі складно встановити тривалість проживання на цій території прийшлого населення. Очевидно, це не могло бути довго, оскільки вже на початку III ст. н. е. тут проходила міграція східногерманських племен вельбарської культури, яка витіснила або асимілювала населення “карівської групи”. Правдоподібно, що частина цієї людності могла взяти участь у готській експансії в Північне Причорномор'я, поступово розчинившись у поліетнічному суспільстві держави Германаріха.

Отже, знахідка декоративних елементів кінської зброї для верхової їзди з Рихтич відображає складні події періоду другої половини II ст. н. е., пов'язані з Маркоманськими війнами в Середньому Подунав'ї. На підставі низки аналогій із території Центральної та Північної Європи встановлено, що комплекс є вотивним приношенням богам за успіх у досягненні певної мети. Їх робили у водних середовищах – у ріках, озерах, болотах, на вершинах або пологих схилах пагорбів, щілинах скель. Комплекс знахідок із Рихтич може маркувати один зі шляхів міграції групи варварської людності з Середньодунайського регіону через Карпати в Західне Побужжя, де вона залишила епонімну пам'ятку Карів-1.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білецький В. С., Омельченко В. Г., Горванко Г. Д. *Мінералогічний словник*. Маріуполь, 2016.
2. Оніщук Я. І. “Дослідження могильника римського часу Карів I у Західному Побужжі в 2019–2020 роках”. *Археологія і давня історія України* 1 (42) (2022a): 141–154.
3. Оніщук Я. І. “Могильник Карів-I в контексті етнічних і культурних явищ останньої чверті II ст. н. е. на території Західного Побужжя і Верхнього Подністрів’я”. *Археологія* 3 (2022b): 66–87.
4. Bazovský I., Majerová H., Szábóová D., Arendt D. “Zaumzeug mit Zigelketten aus Borinka, Kreis Malacky (SW Slowakei)”. *Zborník Slovenského Národného Múzea* CXIV (2020): 251–272.
5. Carnap-Bornheim C., Illkær J. *Illerup Ådal: Die Prachtausrüstungen* (Tafelband). Bd. 7. Højbjerg, 1996.
6. Cass. Dio, *Hist. Rom.* = Cassii Dionis Cocceiani. *Historia Romana*. Libri LXIV–LXXX. (Кассий Дион Коккейан. *Римская история*. Книги LXIV–LXXX). Перевод с древнегреч. под ред. А. В. Махляука. Санкт-Петербург, 2011.
7. Elschek K., Rajtar J., Varsik V. “Sepulkralny objekt zo Zohora”. *Archeologie barbarů 2010: Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem*. Olomouc, 2011. 133–151.
8. Friesinger H., Tuzar J. M., Pollak M. “Neue Überlegungen zu einem alten Depotfund der jüngeren römischen Kaiserzeit aus der KG Mödring, Niederösterreich”. *Archaeologia Austriaca* 84–85 (2000–2001): 259–278.
9. Guštin M. “Ein germanisches Pferdezaumzeug aus der Oststeiermark”. *Schichtengeschichten. Festschrift für Otto H. Urban*. Bonn, 2019. 487–493. (*Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie* 328).
10. Kontny B. *Archeologia wojny. Studia nad uzbrojeniem barbarzyńskiej Europy okresu wpływów rzymskich i wędrówek ludów*. Oświęcim, 2019.
11. Onyshchuk J. “Kariv I – nowo odkryte cmentarzysko z okresu wczesnorzymskiego na Zachodnim Pobużu. Wstępna analiza kulturowo-historyczna”. *Kultura przeworska. Procesy przemian i kontakty zewnętrzne*. Łódź, 2019. 359–375.
12. Onyshchuk J. “The Ethnocultural Situation in the Western Bug and Upper Dniester Regions during the Marcomannic Wars”. *Rome by and the Barbarians. An Interplay between two Worlds*. Łódź, 2022. 81–97.
13. Sharov O. “The Details of Roman/Germanic harness decoration from the Kuban-area”. *Na hranicích impéria. Extra fines imperii. Jaroslavu Tejralovi k 80. narozeninám*. Brno, 2017. 357–370.
14. Tyszler L. “Reges ex nobilitate, duces ex virtute sumunt. Z zagadnień elit politycznych i wojskowych superiores barbari w okresie rzymskim w dorzeczu

- Bzury”. *Brzeziny i region. Przeszłość w narracji interdyscyplinarnej. Archeologia – architektura – sztuka – historia*. Brzeziny-Łódź, 2019. 35–47.
15. Wilbers-Rost S. *Pferdegeschirr der römischen Kaiserzeit in der Germania libera: zur Entstehung, Entwicklung und Ausbreitung des “Zaumzeugs mit Zügelketten”*. Oldenburg, 1994.

REFERENCES

- Biletskyi V. S., Omelchenko V. H., Horvanko H. D. *Mineralohichnyi slovnyk*. Mariupol, 2016 (in Ukrainian).
- Onyshchuk Ya. I. “Doslidzhennia mohylnyka rymaskoho chasu Kariv I u Zakhidnomu Pobuzhzhii v 2019–2020 rokakh”. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy* 1 (42) (2022a): 141–154 (in Ukrainian).
- Onyshchuk Ya. I. “Mohylnyk Kariv-I v konteksti etnichnykh i kulturnykh yavlyshch ostannioi chverti II st. n. e. na terytorii Zakhidnoho Pobuzhzhia i Verkhnoho Podnistrovia”. *Arkheolohiia* 3 (2022b): 66–87 (in Ukrainian).
- Bazovský I., Majerová H., Szábóová D., Arendt D. “Zaumzeug mit Zugelketten aus Borinka, Kreis Malacky (SW Slowakei)”. *Zborník Slovenského Národného Múzea CXIV* (2020): 251–272 (in German).
- Carnap-Bornheim C., Illkær J. *Illerup Ådal: Die Prachtausrüstungen* (Tafelband). Bd. 7. Højbjerg, 1996 (in German).
- Cass. Dio, *Hist. Rom.* = Cassii Dionis Cocceiani. *Historia Romana. Libri LXIV–LXXX.* (Cassii Dionis Cocceiani. *Rimskaia istoria. Knigi LXIV–LXXX*). Perevod s drevnegrecheskogo pod red. A. V. Makhliuka. Sankt-Peterburg, 2011 (in Russian).
- Elschek K., Rajtar J., Varsik V. “Sepulkralny objekt zo Zohora”. *Archeologie barbarů 2010: Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem*. Olomouc, 2011. 133–151 (in Slovak).
- Friesinger H., Tuzar J. M., Pollak M. “Neue Überlegungen zu einem alten Depotfund der jüngeren römischen Kaiserzeit aus der KG Mödring, Niederösterreich”. *Archaeologia Austriaca* 84–85 (2000–2001): 259–278 (in German).
- Guštin M. “Ein germanisches Pferdezaumzeug aus der Oststeiermark”. *Schichtengeschichten. Festschrift für Otto H. Urban*. Bonn, 2019. 487–493 (*Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie* 328) (in German).
- Kontny B. *Archeologia wojny. Studia nad uzbrojeniem barbarzyńskiej Europy okresu wpływów rzymskich i wędrówek ludów*. Oświęcim, 2019 (in Polish).
- Onyshchuk J. “Kariv I – nowo odkryte cmentarzysko z okresu wczesnorzymskiego na Zachodnim Pobużu. Wstępna analiza kulturowo-historyczna”. *Kultura przeworska. Procesy przemian i kontakty zewnętrzne*. Łódź, 2019. 359–375 (in Polish).

- Onyshchuk J. “The Ethnocultural Situation in the Western Bug and Upper Dniester Regions during the Marcomannic Wars”. *Rome by and the Barbarians. An Interplay between two Worlds*. Łódź, 2022. 81–97 (in English).
- Sharov O. “The Details of Roman/Germanic harness decoration from the Kuban-area”. *Na hranicích impéria. Extra fines imperii. Jaroslavu Tejralovi k 80. narozeninám*. Brno, 2017. 357–370 (in English).
- Tyszler L. “Reges ex nobilitate, duces ex virtute sumunt. Z zagadnień elit politycznych i wojskowych superiores barbari w okresie rzymskim w dorzeczu Bzury”. *Brzeziny i region. Przeszłość w narracji interdyscyplinarnej. Archeologia – architektura – sztuka – historia*. Brzeziny-Łódź, 2019. 35–47 (in Polish).
- Wilbers-Rost S. *Pferdeggeschirr der römischen Kaiserzeit in der Germania libera: zur Entstehung, Entwicklung und Ausbreitung des “Zaumzeugs mit Zügelketten”*. Oldenburg, 1994 (in German).

Стаття: надійшла до редакції 25.05.2022
прийнята до друку 10.09.2022

**A CULTIC DEPOSIT OF THE ROMAN PERIOD
FROM THE OUTSKIRTS OF THE VILLAGE RYKHITYCHI
IN THE CARPATHIAN FOOTHILLS**

Yaroslav ONYSHCHUK
Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Archaeology and History of Ancient Civilizations,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: onyshchuk@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4079-5202

In 2020, a complex of finds consisting of decorative elements of horse-riding gear was discovered in a forest between Rykhtychi and Khatky villages in the Drohobych district of the Lviv region. The assemblage included a disc-shaped three-component phalera, two (one fragmented) decorated plate fittings, a square frame with ornamental trident-shaped projections in the corners, two drop-shaped two-component fittings, and a fragment of a square buckle with part of a tongue, which were used to decorate the front strap of a saddle. Based on comparisons with similar items from Central and Northern Europe, the deposit is interpreted as a votive offering to the gods, left by part of the barbarian population during their migration through the Carpathians to the Western Bug basin. This group arrived in the area of present-day Western Ukraine from the Middle Danube region in the second half of the 2nd century

CE, during or shortly after the Marcomannic Wars. The eponymous site of this population is likely the Kariv-1 burial ground on the Solokia River (Western Bug basin), which yielded over a dozen cremation burials with rich grave goods. The population of the “Kariv group” disappeared during the phase of Gothic migration to the Northern Black Sea region in the 3rd century CE, most likely being absorbed into the multi-ethnic society of King Ermanaric’s realm.

Keywords: Roman period, migrations, Marcomannic Wars, beliefs, votive offering, cultural influences, Kariv group, Rykhtychi.